

UDRUŽIVANJE VJEROUČITELJA ISLAMSKE VJERONAUKE U BIH

Nezir HALILOVIĆ

Sažetak

Svaki oblik udruživanja pokazatelj je zrelosti nosilaca te ideje, odnosno organizacije koja to omogućuje. Pitanje udruživanja vjeroučitelja jeste aktuelno pitanje, ali se njemu može pristupiti samo sa krajnjom ozbiljnošću i punim uvažavanjem svih osobitosti. U BiH, u tom pogledu, imamo potpuno šaroliku strukturu i modele udruživanja. Osim toga, vjeročiteljima se nudi niz pogodnosti (ali i odgovornosti) u smislu angažovanja u društvenim (obrazovnim, političkim...) strukturama kao i u IZ BiH, a koje su nedokučive imamima. IZ u BiH je svojim Ustavom omogućila udruživanje vjeročitelja, a udruženje Ilmijje je svojim Statutom čak i predvidjelo prostor za njih. Nažalost, umjesto cjelovitog rješenja putem iskorištavanja postojećih mogućnosti i resursa unutar IZ, pojedinci još uvijek tragaju za nekim alternativnim (parcijalnim) rješenjima.

“Istina se ne nalazi u činjenicama, već u skladu između činjenica”,
(Tagore, R., indijski književnik)

Vjeroučiteljski poziv predstavlja jedan od najčasnijih poziva, a kako i ne bi bio kada Uzvišeni Allah kaže: *A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: “Ja sam doista musliman!”* (Kur’an, 41:33).

Danas vjeroučitelji diljem BiH svakodnevno podučavaju narastajuće generacije dobru, ponosu, plemenitosti, itd., ali po prvi put u historiji na osnovu jedinstvenog plana i programa, jedinstvenih udžbenika i kvalitetne pripreme za taj poziv na domaćim fakultetima. Pitanje udruživanja vjeroučitelja je očekivano i ono je indikator zrijenja, a kolektivni nivo tog pitanja zahtijeva krajnje ozbiljan i precizan pristup.

Mjesto i uloga današnjeg vjeroučitelja

U prednacrtu Pravilnika o vjeroučiteljima, koji priprema Vjersko-prosvjetna služba Rijasetu IZ, čl. 2, kaže se: *„Vjeroučitelj je osoba koja izvodi nastavu islamske vjeronauke u predškolskim, osnovnoškolskim i srednjoškolskim obrazovnim ustanovama, bez obzira na nastavno, naučno ili saradničko zvanje, te vrstu ugovornog odnosa s obrazovnom ustanovom.“*

Dakle, pojam vjeroučitelja obuhvata tri stručna zanimanja: odgajatelj u vrtiću, nastavnik u osnovnoj i profesor u srednjoj školi.

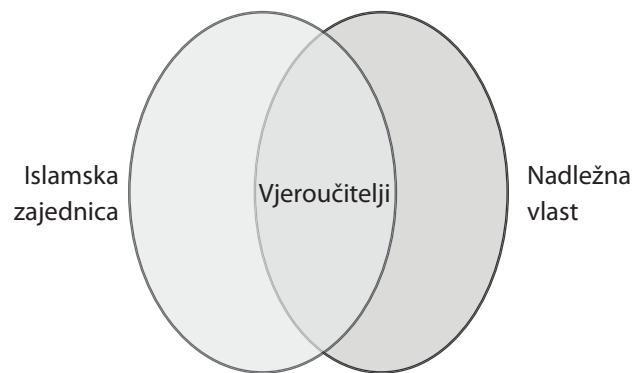
Shodno školskoj spremi, u BiH imamo vjeroučitelje sa završenom: srednjom školom (medresa), višom školom (islamske pedagoške akademije u Zenici, Mostaru i Bihaću), visokom školom (FIN, IPF ili neki od islamskih fakulteta u islamskom svijetu čija diploma je priznata od strane Rijasetu), te vjeroučitelje sa naučnim zvanjem magistra i doktora nauka.

Po vrsti ugovornih odnosa s obrazovnom ustanovom također imamo sve kategorije, tj.: honorarno angažovane, vjeroučitelje sa ugovorom na određeno, te vjeroučitelje sa ugovorom na neodređeno radno vrijeme.

Značajno je još istaći da vjeroučitelji djeluju u svim administrativnim jedinicama BiH (u svih 10 kantona FBiH, u RS-u i Distriktu Brčko), i da su pod jurisdikcijom zakonodavstva te administrativne jedinice i pod nadzorom su svog muftijstva bez čije saglasnosti ne mogu zasnovati radni odnos. Trenutno je prisutno nekoliko modela udruživanja vjeroučitelja (na nivou muftij-

stva, kantona, medžlisa – „kružoci kvaliteta“¹, i škole) od kojih su se najefikasnijim pokazali lokalni aktivni na nivou medžlisa i škole.

Govoriti o udruženju „svih“ vjeroučitelja znači potpuno uvažavanje svih karakteristika, a olahko prelaženje njih samo povećava problem. Mjesto i položaj vjeroučitelja u bh. društvu možemo predstaviti sljedećom shemom:

Dakle, IZ školuje vjeroučitelje, daje im saglasnost za rad, priprema NPP, izdaje udžbenike, a nadležna vlast ih prima u radni odnos, obezbjeđuje im prostor, raspored i opremu za rad, plaća ih i osigurava.

Prosto poređenje vjeroučitelja sa imami ma je neumjesno, jer imami su potpuno u sistemu IZ, jednako kao što je neumjesno prosto poređenje imama sa uposlenim u obrazovnim ustanovama. Navedene teškoće ne znače da je nemoguće uspostaviti kvalitetan sistem, već da tome moramo pristupiti krajnje ozbiljno i odgovorno. Lijepo je rečeno *“Da biste mislili ispravno, morate misliti o svemu što je u vezi s predmetom.”*².

Radi još potpunijeg razumijevanja problematike navedimo koje sve mogućnosti stoje na raspolaganju vjeroučiteljima u okviru obrazovnog sistema, a koje u okviru Islamske zajednice. Analizom zakonske regulative, ugovora o radu, godišnjeg plana i programa škole, pravilnika, pravila, i dr. dokumenata, jasno se vidi da je vjeroučitelj, u radno-pravnom statusu, u većini slučajeva u pravima i obavezama potpuno izjednačen sa ostalim kolegama.

Sve navedene mogućnosti pojedini vjeroučitelji su već iskoristili i danas ih imamo u školskim odborima, u menadžmentu škole, parlamentima itd., a pitanje je vremena kada će neko od njih biti izabran za ministra obrazovanja.

Osim obrazovnog sistema, vjeroučiteljima je otvorena mogućnost angažovanja u Islamskoj zajednici.

OBRAZOVNI SISTEM	
MOGUĆNOSTI ANGAŽOVANJA	ZAKONSKA REGULATIVA
školski odbor	Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, čl. 51
pomoćnik i direktor vrtića i škole	Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, čl. 52
napredovanje u karijeri: mentor, savjetnik i viši savjetnik	Regulisano pravilnicima, npr. Sl. novine KS, br. 19/04, čl. 9
u sindikatu kao član i sindikalni povjerenik	Zakon o radu FBiH, čl. 9, 10 i 11; Opći kolektivni ugovor na području FBiH, čl. 27, 28 i 29
slobodan politički angažman i mirovanje mjesta za vrijeme mandata	Zakon o radu FBiH, Sl. novine FBiH br. 43/99, čl. 139

Znatan broj vjeroučitelja uključen je u navedene organe Islamske zajednice. Sve navedene mogućnosti predstavljaju dodatni angažman vjeroučitelja, nakon osnovnog koji je isključivo vezan za učionicu i rad sa učenicima. Što se tiče odgovornosti vjeroučitelja ona je višedimenzionalna.

ISLAMSKA ZAJEDNICA	
MOGUĆNOSTI ANGAŽOVANJA	ZAKONSKA REGULATIVA
džematski odbor	Ustav IZ 1997, čl. 36
predsjednik džematskog odobora	Ustav IZ 1997, čl. 36
zastupnika džemata u skupštini medžlisa i delegat džemata za izborna tijelo koje bira sabornike	Ustav IZ 1997, čl. 36
predsjednik izvršnog odbora medžlisa	Ustav IZ 1997, čl. 40
glavni imam (za one sa završenom medresom i islamskim fakultetom)	Ustav IZ 1997, čl. 36
sabornik IZ	Ustav IZ 1997, čl. 63
Rijasetove i saborske komisije	Ustav IZ 1997, čl. 64

Tek kada imamo u vidu sve navedene segmente rada vjeroučitelja možemo postaviti pitanje: *Treba li vjeroučiteljima, pored svih navedenih obaveza i mogućnosti, još i posebno udruženje na nivou BiH?...*

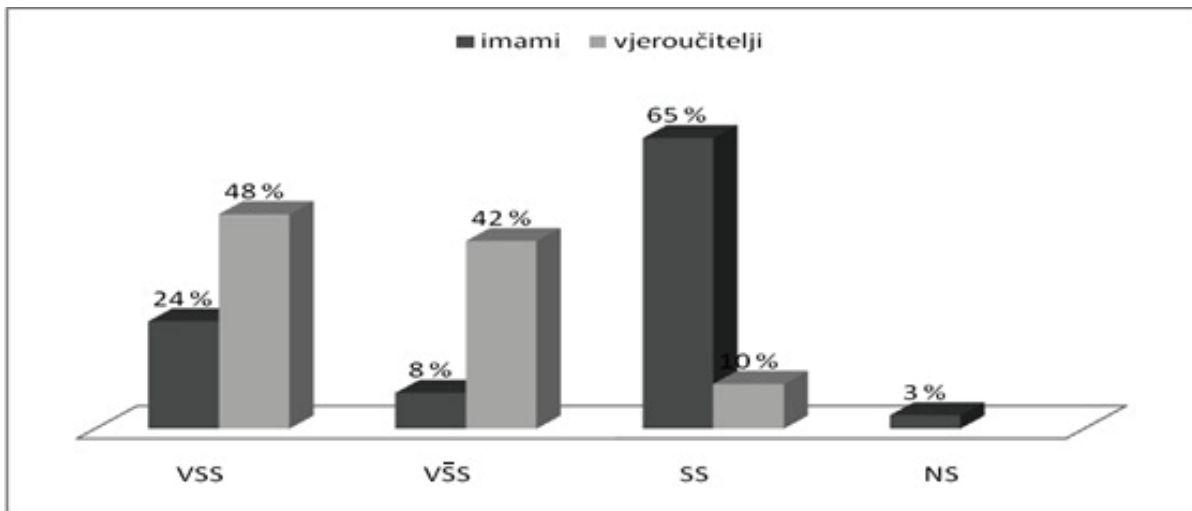
MJESTO I ULOGA VJEROUČITELJA U RAZLIČITIM SISTEMIMA		
	OBEZBJEĐUJE	ZAHTIJEVA
Menadžment škole	Radni odnos...	Obaveze proistekle iz Ugovora o radu...
Stručni aktiv	Stručno udruživanje	Aktivno učešće
Prosvjetno-pedagoški zavod	Izdavanje stručnih časopisa, savjetovanje, nadzor kvaliteta rada, stručne seminare...	Poštovanje NPP-a i pedagoških standarda u radu...
Ministarstvo	NPP, udžbenike...	
SINDIKAT	Sigurnost i borbu za radna prava	Redovno plaćanje članarine i aktivno učešće
Džemat (u širem smislu)	Djecu koja pohađaju nastavu	Savjestan i odgovoran rad sa djecom
Medžlis	Razne vjerske manifestacije i humanitarne aktivnosti	Aktivnije uključivanje vjeroučitelja u te aktivnosti
Muftijstvo	Saglasnost za rad, povremene seminare, takmičenja iz vjeronauke...	Rad u skladu sa šerijatom i aktivnije promovisanje islama i IZ, slanje preciznih izvještaja o radu, rad po propisanim NPP-a, korištenje udžbenika u izdanju El-Kalema, aktivnu saradnju o svim pitanjima koja se tiču pitanja vjeronauke...
Rijaset IZ u BiH - VPS	Priprema NPP-e, udžbenika, stručni časopis – Muallim, određuje pitanja stručnosti, seminare, jedinstvenu bazu podataka, mogućnost direktne komunikacije...	

Udruženje Ilmije i vjeroučitelji

Ustav IZ, čl. 72., ostavio je mogućnost udruživanja u IZ, ali moramo razlikovati udruženja u okviru IZ i udruženja van nje. Sva udruživanja van IZ su čisto građanska i ne mogu se uplitati u njen rad. Iako se bespotrebno traže alternative, odavno postoji mogućnost udruživanja vjeroučitelja u okviru sistema IZ u BiH. Naime, Statut Udruženja ilmije, jasno definiše mogućnost uključivanja vjeroučitelja u njene okvire. Tako npr. čl. 2. kaže: *Udruženje ilmije je udruženje ... i lica zaposlenih i penzionisanih*

u drugim organizacijama i ustanovama za čije je zaposlenje i prestanak službe potreban prijedlog ili saglasnost organa Islamske zajednice. Čl. 7. kaže: *Unutar Udruženja ilmije mogu se formirati specijalizirane sekcije...*, dok čl. 9. jasno i decidno navodi: *...Redovni članovi mogu biti: ...vjeroučitelji u školama te druga lica...koji prihvataju Statut i Program rada Udruženja ilmije.* Dakle, pravni okvir, tradicija, uhodan sistem i potrebni resursi postoje, a zašto još uvijek nije došlo do integracije vjeroučitelja u Ilmiju, pitanje je i njih i Ilmije.

U razmatranju ideje integracije vjerou-

(Grafikon stručne spreme na osnovu Izvještaja o radu Rijaseta IZ u BiH za 2009. godinu)

čitelja u Ilmiju značajno je odgovoriti na pitanje: *Šta vjeroučitelji donose udruženju Ilmije?*, na koje je odgovor vrlo lahak. Npr., obrazovna struktura vjeroučitelja, koja bi putem Ilmije u IZ mogla unijeti nova saznanja i iskustva o odgojnom radu, zatim brojnije članstvo, itd.

Šta u suštini leži iza svih poziva za posebnim udruženjima, nekim novim predsjednicima, vođama, liderima i dr. (kao da ih do sada imamo malo), najbolje se može vidjeti prostom analizom ciljeva dosadašnjih i planiranih udruženja.

KOMPARACIJA CILJEVA I ZADATAKA		
UDRUŽENJE ILMIJE Čl. 8	UDRUŽENJE VJEROUČITELJA KS Čl. 4	UDRUŽENJE VJEROUČITELJA BIH (iz prijedloga Samira Dedića)
vođenje brige o pravima uposlenika u IZ BiH u skladu sa propisima IZ u BiH i pozitivnog zakonodavstva u BiH;		da ujedini sve vjeroučitelje u BiH kako bi svi zajednički djelovali na očuvanju izbornno-obavezujućeg statusa predmeta
unapređenje islamskog odgoja i stručne naobrazbe članstva;	Afirmacija vjerskih, kulturnih i naučnih vrijednosti BiH društva i razvoj svestrane ličnosti vjeroučitelja	jačanje svijesti vjeroučitelja za vannastavnim djelovanjem, rješavanje pitanja stručnosti
izdavanje stručnih knjiga, časopisa, listova i drugih publikacija;		ponovno pokretanje Kevsera i boljoj distribuciji Muallima, Sumejje i drugih časopisa kao i listova za djecu i pokrenuti ozbiljan časopis za vjeronaučnu praksu

jačanje svijesti o odgovornosti članova prema institucijama IZ;		
pridržavanje kodeksa imama;	Čuvanje digniteta vjeroučitelja i pridržavanje kodeksa vjeroučitelja	
pružanje pomoći članovima;	Zastupanje i prezentiranja interesa članova udruženja	organizaciju vjeronaučnog takmičenja na svim nivoima, kao i obilježavanje jubileja vezanih za školsku vjeronauku
	Pružanje svake vrste pomoći članovima Udruženja	pokrenuti svoj web-site
		osnovati stalni Fond za podršku projektima od prioritetnog značaja
posebna briga o invalidima, bolesnicima i penzionerima iz redova Udruženja ilmije;		
pružanje odgovarajuće pažnje porodicama šehida, poginulih i umrlih članova Udruženja ilmije;		
odgovarajuća saradnja sa sličnim institucijama i asocijacijama.	Razvijanje saradnje sa institucijama, organizacijama i pojedincima koji mogu pomoći ostvarivanju ciljeva Udruženja	uvodjenje stručnih savjetnika pri zavodima
		jačanju svijesti kod nadležnih institucija i permanentnoj borbi za ravnopravan status vjeroučitelja sa drugim prosvjetnim kadrom
	Uključivanje vjeroučitelja u procese kreiranja programa za predmet Vjeronauke	jak korektiv Vjersko-prosvjetnoj službi Rijaseta IZ u Sarajevu
		ujednačavanju kriterija o broju časova vjeronauke u svim kantonima

Lahko je uočiti da su ciljevi drugih udruženja blijeda kopija ciljeva Ilmije, ili pak, puki spisak želja napravljenih po mjeri pojedinca, van realnih mogućnosti i sistema Islamske zajednice u BiH.

Naš cilj treba biti povećanje funkcionalnosti postojećih sistema, a ne usitnjavanje postojećih i multipliciranje ionako glomaznog birokratskog aparata.

Doprinos Vjerskoprosvjetne službe

VPS Rijaseta je poduzela niz koraka u cilju obezbjeđenja potpore vjeroučiteljima i podizanja kvaliteta njihovog rada. Napomenimo samo presudan uticaj na definisanje statusa vjeroučitelja i položaj vjeronauke, revidiranje NPP-a, izradu novih udžbenika i revidiranje postojećih, istraživanja o kvalitetu NPP-a i udžbenika, formiranje jedinstvene baze podataka, otvaranje

web-linka za vjeronauku, uspostavljanja izravne komunikacije sa svim vjeroučiteljima u BiH putem maila vjeronauka@gmail.com, organizovanja stručnih seminara u saradnji sa muftijstvima i pedagoškim zavodima, praćenje konferencija i publikacija koje se tiču vjeronauke, priprema Pravilnika o vjeroučiteljima, priprema državnog takmičenja iz vjeronauke, itd., i vidjet ćemo da su sve aktivnosti sa ciljem pružanja podrške i jačanja pozicije vjeroučitelja u BiH.

Bilješke:

- 1 Čukić, B. *Psihologija rada – usklađivanje čovjeka i posla*, Beograd, str. 139. – gdje govori o japanskim „kružocima kvaliteta“ koji se sastaju svake sedmice poslije radnog vremena kako bi razmotrili načine na koje da ostvare uštede i povećaju produktivnost.
- 2 Wright, M. (1965). *Upravljanje samim sobom*, Panorama, Zagreb

Summary

الموجز

ORGANIZING AN ASSOCIATION OF RELIGIOUS STUDIES
TEACHERS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

تجمع مدرسي التربية الدينية الإسلامية في البوسنة والهرسك

Nezir Halilović

نذير خليلوفيتش

Every form of association is an indicator of the maturity of the idea bearers, or the strength of the organization that makes the association possible. The idea of founding the Association of Religious studies teachers is the current issue which can only be approached through ultimate seriousness, fully respecting its defining characteristics. In this regard, there is a profusion of structures and association models in Bosnia and Herzegovina. Besides, religious studies teachers are provided with a number of privileges (and responsibilities as well) regarding their engagement in social (educational, political...) structures, as well as their engagement in the Islamic Community structures of Bosnia and Herzegovina, which is unattainable to imams. The Constitution of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina allows the association of religious studies teachers to be founded. Furthermore, by the Statute of the Association of Ilmiyyah of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina it would be possible to provide location for their activities. Unfortunately, instead of the complete solution that would be possible to implement by utilizing the existing capacities and resources within the Islamic Community of Bosnia and Herzegovina, some individuals are still searching for alternative (partial) solutions.

إن أي شكل من أشكال التجمع. يعتبر مؤشرا على نضج حامله تلك الفكرة. أو التنظيم الذي يحقق ذلك. ويعتبر تجمع مدرسي التربية الدينية قضية حيوية. لا يمكن التعامل معها إلا بجدية بالغة وباحترام كامل لجميع الخصوصيات. ويوجد في البوسنة والهرسك أشكال وهيئات مختلفة للتجمع. أضيف إلى ذلك. التسهيلات والمزايا العديدة (والمسؤوليات أيضا) التي تقدم لمدرسي التربية الدينية. منها الانخراط في البنيات الاجتماعية (التعليمية والسياسية...) وفي المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك. والتي لا يدركها الأئمة. إن المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك سمحت في دستورها بتجمع مدرسي التربية الدينية. كما أن النظام الأساسي لجمعية "علماء" قد خصص حيزا لهم. لكن من المؤسف أن بعض الأفراد ما زالوا يبحثون عن حلول بديلة (جزئية). بدلا من الحل الشامل والاستفادة من المصادر والإمكانات الموجودة داخل المشيخة الإسلامية.